

УДК 159.923.33

Павлюк М.М.

ДОСВІД РОЗРОБКИ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТА

Павлюк М.М. Досвід розробки технологій розвитку самостійності студента. У статті обґрунтовано досвід розробки технологій розвитку самостійності майбутнього фахівця. Зокрема йдеться про застосування особистісно-розвивальних і суб'єктно-орієнтованих психолого-педагогічних технологій у процесі формування автономної, незалежної, самостійної поведінки студента.

Запропоновано технологію розвитку самостійності майбутнього фахівця, що дає змогу психологу брати активну участь у своєму професійному становленні, ставлячи мету - досягнення «акме» – вершини, розквіту професіоналізму. Використано інтеграційні технології, що мають на меті об'єднання різних самостійних розділів дисциплін, що вивчаються, в комплексно-цільову, організаційно-змістовну основу розвитку самостійності майбутнього фахівця.

Зроблено висновок про те, що успішний розвиток фахівця-психолога здійснюється в особистісно-діяльній, індивідуально-творчому контексті за умови не лише інтеграції базових професійних знань, умінь і навичок, але й при здійсненні діагностики, самодіагностики, проектування, самопроектування особистості майбутнього фахівця. Ця умова дає змогу, використовуючи активні методи, види і форми психологічної підготовки, розвивати адекватну самооцінку особистості студента, внутрішню мотивацію, його самоконтроль, самореалізацію, самокорекцію, саморозвиток.

Підкреслено, що інтеграційна технологія дає особистості не лише набувати професійної компетентності, особистісно-функціональної, поведінкової готовності до діяльності, а й дає змогу їй проектувати і прогнозувати свій подальший професійний саморозвиток.

Ключові слова: самостійність особистості, технології розвитку, досвід, самоусвідомлення, свобода, ініціативність.

Павлюк М.М. Опыт разработки технологий развития самостоятельности студента. В статье обоснованно опыт разработки технологий развития самостоятельности будущего специалиста. В частности речь идет о применении личностно-развивающих и субъектно-ориентированных психолого-педагогических технологий в процессе формирования автономной, независимой, самостоятельной поведения студента.

Предложена технология развития самостоятельности будущего специалиста, позволяет психологу активно участвовать в своем профессиональном становлении, ставя цель-достижение «акме»-вершины, расцвета профессионализма. Используются интеграционные технологии, имеющие целью объединения различных самостоятельных разделов дисциплин, в комплексно целевую, организационно-содержательную основу развития самостоятельности будущего специалиста.

Сделан вывод о том, что развитие специалиста-психолога осуществляется в личностно-деятельностного, индивидуально-творческом контексте при условии не только интеграции базовых профессиональных знаний, умений и навыков, но и при осуществлении диагностики, самодиагностики, проектирование, самопроектирование личности будущего специалиста. Это условие позволяет, используя активные методы, виды и формы психологической подготовки, развивать адекватную самооценку личности студента, внутрисубъективную мотивацию, его самоконтроль, самореализацию, самокоррекцию, саморазвитие.

Подчеркнуто, что интеграционная технология личности не только приобретает профессиональной компетентности, личностно-функциональной, поведенческой готовности к деятельности, но и позволяет ей проектировать и прогнозировать свое дальнейшее профессиональное саморазвитие.

Ключевые слова: самостоятельность личности, технологии развития, опыт, осознание, свобода, инициативность.

Актуальність. Інтеграція України у світове співтовариство актуалізує проблему готовності суспільства й особистості до змін у всіх сферах життєдіяльності: соціальної, економічної, наукової, політичної, техніко-технологічної. Пріоритетним завданням вищої освіти стає розвиток у майбутнього фахівця таких якостей і здібностей, які дали б змогу йому успішно адаптуватися до швидко змінних конкурентних умов, з готовністю сприймати й реалізовувати інновації, створювати якісно новий соціальний простір. Тому характерною тенденцією сучасної освіти є технологічність, яка і визначає потребу у розробці інноваційних підходів до навчання та професійної соціалізації майбутніх фахівців.

Науково-технічний прогрес обумовив технологізацію не тільки численних галузей виробництва, він неухильно ввійшов у сферу культури та гуманітарних галузей знань. Сьогодні технологізація це – об'єктивний процес еволюції освіти, який зможе вирішити її якісно нові завдання. В умовах становлення нової парадигми у галузі освіти для реалізації активності майбутнього фахівця та його інноваційної діяльності існують певні можливості. Цьому сприяє ряд змін, що відбуваються у суспільному житті і в мисленні людини. Головна з них – усунення обмежень у професійній діяльності, що дозволяє сприймати значно більше коло зовнішніх явищ. Зменшення упереджених, а головне, нав'язаних думок і суджень, а також збільшення потоку інформації забезпечує необхідну свободу дій, своєчасне реагування на зовнішні зміни. Як наслідок цього, майбутній фахівець набуває дуже важливих здібностей: готовності до реагування на несподіванки, готовності до прийняття самостійних рішень, що потребують певного ризику,

готовності нести за них відповідальність, критичності в оцінці власних і чужих дій.

Реформування вітчизняної системи вищої школи відбувається в умовах демократизації й інтеграції у європейське і світове освітнє середовище, спрямоване на реалізацію нової парадигми освіти, що зумовлює оптимізацію процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, зміну підходів до її здійснення. У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що професійну підготовку необхідно здійснювати на високому науково-теоретичному і методичному рівні, «розвивати в осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, самостійність, ініціативу, творчі здібності» та ін. Тому наразі акцентується увага на потребі формування компетентного, творчого майбутнього фахівця освітньої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологія розвитку самостійності майбутнього фахівця передбачає застосування особистісно-розвивальних і суб'єктно-орієнтованих психолого-педагогічних технологій, практико-орієнтованого підходу до формування автономної, незалежної, самостійної поведінки студента, обґрунтування психолого-педагогічних умов ефективності та відстеження динаміки цього процесу.

Доробки вчених у напрямку розробки технологій підготовки майбутнього фахівця стосуються підготовки останніх до професійного спілкування та взаємодії (А.Амеліна, А.Большакова, О. Пометун, С.Сисоєва та ін.), застосування технологій навчання у співробітництві (В.Гриньова, С.Іванова, Т.Сенько та ін.), використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівців різних галузей діяльності (В.Андрущенко, І.Богданова, Н.Волкова, А.Гуржій,

М.Жалдак, В.Луговий, І.Роберт, І.Розіна, О.Співаковський, В.Шарко та ін.), загальні аспекти використання проектної діяльності (В.Безрукова, Е.Григор'єва, П.Орлов, О. Пехота, Ф. Ханзін та ін.).

Особистість стає справжнім суб'єктом освітнього процесу, якщо вона постійно збагачується досвідом індивідуально-особистісної творчості має сформований механізм самоорганізації, самореалізації, самоврядування, самопомоги (наприклад, студенти самостійно, на основі самодіагностики, здійснювали пошук психологічних технік для розуміння витоків несамотійної поведінки).

Лише за таких умов освітнє середовище стає таким, що розвиває, воно створює еталони професійної поведінки і діяльності (В.В. Давидов, І.О. Зимня, В.В. Сериков, Г.А. Цукерман, І.С. Якиманська, В.А. Ясвін та ін.). Особистісно-орієнтована освіта як система припускає; такі цілі, як актуалізація і розвиток особистісних функцій індивіда; змістові та освітні стандарти, які органічно поєднуються з особистісним досвідом студента; технології, що забезпечують затребуваність особистісних функцій і особистісного рівня саморегуляції, суб'єктивну позицію в учбовому процесі, особистісний саморозвиток (В.В. Сериков, 1999).

Реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії можлива при переведенні освітнього процесу на технологічний рівень (Л.З. Сердюк).

Технологія – це система і послідовність науково обґрунтованих компонентів діяльності майбутнього фахівця, спрямованих на досягнення оптимального результату у вирішенні поставлених завдань (С.Л. Рубінштейн, 2001). Під психолого-педагогічною технологією розуміють «опис (проект)

процесу формування особистості студентів» (В.Г. Бочарова, 1994). До складу психолого-педагогічної технології включають зміст навчання, дидактичні процеси і організаційні форми навчання, професійно-важливі якості майбутнього фахівця.

У своєму дослідженні ми спираємося на визначення В.О. Сластьоніна, який розглядає педагогічні технології як впорядковану і задану структуровану сукупність дій, операцій і процедур, що інструментально забезпечують отримання результату, що діагностується і прогнозованого, в умовах освітнього процесу, що змінюються [5]. Педагогічна технологія дає відповіді на запитання, пов'язані із методами навчання, виховання і розвитку особистості. При цьому необхідно розкрити методи, форми і засоби, необхідні для досягнення результатів.

Органічною частиною психолого-педагогічних технологій є діагностичні процедури, що містять критерії, показники і інструментарій вимірювання результатів діяльності особистості.

Метою статті: є обґрунтування науково-методичних засад розробки технологій розвитку самостійності майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічні технології, що включаються в процес розвитку самостійності майбутнього фахівця, будуть ефективні за умови, якщо вони носять особистісно-розвивальний і практико-орієнтований характер.

Професіоналізм викладача у використанні технологій полягає в умінні створювати в процесі педагогічної взаємодії ситуацію, яка вимагає від студентів затребуваності їх особистісних функцій, тобто ставить їх в активну позицію, коли

їм необхідно обирати, оцінювати, рефлексувати свою поведінку і стан, керувати собою.

Психолого-педагогічні технології, які застосовуються в педагогічному процесі, ми розглядаємо в загальному контексті особистісно-діяльнісного підходу, який забезпечує переорієнтацію усього процесу навчання на постановку і самостійне вирішення студентами учбових задач.

Метою спільної діяльності викладача та студента стає розвиток у останнього здатності до самоврядування, саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, в учбово-професійній діяльності. Таким чином, оптимізація процесу розвитку самостійності майбутнього фахівця може бути досягнута в умовах особистісно-орієнтованого навчання.

Як було відмічено, в рамках дослідження знайшла застосування інтеграційна технологія. Ідея інтегративності в підготовці майбутнього фахівця відбиває теоретико-методологічну, практико-технологічну сутність характеру і змісту його діяльності. В той же час, аспект інтеграції припускає синтез методологічних, теоретичних, методичних і практичних складових цієї підготовки.

Інтеграція у філософії розглядається як одна із сторін процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням в ціле раніше різнорідних частин і елементів. Процеси інтеграції можуть мати місце як у рамках систем, що вже склалися, так і при виникненні нових. Інтеграцію розглядають і як вищу форму вираження єдності цілей, принципів, змісту, форм організації, і як створення педагогічних одиниць на основі взаємозв'язку різних компонентів освітнього процесу [1, 2, 6].

У нашому дослідженні використання інтеграційної технології

має на меті об'єднання різних самостійних розділів дисциплін, що вивчаються, в комплексно-цільову, організаційно-змістовну основу розвитку самостійності майбутнього фахівця.

Перехід до інноваційної освіти європейського рівня передбачає підготовку фахівців нової генерації, здатних до сучасних умов соціальної мобільності, засвоєння передових технологій.

Здобуття сучасних професій потребує всебічної підготовки із різних освітніх областей природничих наук, інженерії, технології та програмування, напрямів, які охоплює STEM-освіта.

Головна мета STEM-освіти полягає: у реалізації державної політики з урахуванням нових вимог Закону України «Про освіту» щодо посилення розвитку науково-технічного напрямку в навчально-методичній діяльності на всіх освітніх рівнях; створенні науково-методичної бази для підвищення творчого потенціалу молоді.

STEM-освіта - категорія, яка визначає відповідну технологію розвитку самостійності майбутнього фахівця, розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентноспроможність на сучасному ринку праці. STEM-освіта здійснюється через *міждисциплінарний підхід* у побудові навчальних програм закладів освіти різного рівня.

Використання провідного принципу STEM-освіти - *інтеграції* – дає змогу здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та формування навчальних компетентностей якісно нового рівня. Це також сприяє більш якій підготовці молоді до успішного працевлаштування та подальшої освіти, яка вимагає навичок самостійності від майбутнього фахівця.

Впровадження STEM-освіти має глибинний характер і включає розв'язання проблем підготовки майбутнього фахівця, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про особистісне і професійне зростання, вміє досягти нових цілей.

Домінантною стає підготовка майбутнього фахівця, здатного до здійснення міждисциплінарних зв'язків, який усвідомлює значущість професійних знань в контексті соціокультурного простору. Важливим є його вміння самостійно організувати навчальний процес через взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, підготовка до розв'язання завдань життєтворчості.

У основу професійної освіти будь-якого фахівця закладена ідея його фундаменталізації – глибини і широти загальнонаукових, філософських, загальнокультурних і спеціальних знань. З опорою на минулі знання та суб'єктний досвід через пізнавальну самостійну активність у сприйнятті майбутніх професійних ситуацій – така парадигма сучасного типу навчання.

Наведемо орієнтовний зміст занять розробленого нами спецкурсу.

Зміст технологій розвитку самостійності майбутнього фахівця

У рамках розробленого спецкурсу «Сучасні психологічні технології розвитку самостійності майбутнього фахівця» реалізовано урахування нерозривної єдності теоретичної і практичної підготовки, різних напрямів діяльності у контексті розвитку самостійності майбутнього фахівця. Виходячи із результатів констатувального дослідження також було розроблено та впроваджено тренінг, спрямований на розвиток самостійності майбутніх фахівців. *“Тренінг мотивації*

самостійної діяльності” (загальна кількість – 90 годин, 28 – лабораторні заняття, самостійна робота - 62 години, вид контролю – залік), в рамках якого студенти мали змогу на основі пропрацювання власних проблем більш глибоко проникнути у сутність та змістове наповнення психологічних технік розвитку самостійності, виявити ресурси кожної з них у контексті індивідуальних особливостей. Усе це сприяло активізації складових суб'єктного досвіду, на основі якого студенти мали змогу упевнитися у реальних можливостях самодетермінації власної поведінки на основі розвитку навичок самоаналізу, саморозуміння, самоприйняття, навичок цілепокладання, вибудовування індивідуальних стратегій і тактик самоздійснення, планування індивідуальної траєкторії розвитку професіонала.

“Тренінг комунікативної компетентності” (також включав загальну кількість – 90 годин, 28 – лабораторні заняття, самостійна робота - 62 години, вид контролю – залік), який мав на меті розвинути навички вербального та невербального спілкування, навички конструктивної взаємодії з оточенням. Тренінгові заняття з розвитку самостійності проводились з інтервалом у середньому 1-2 рази на тиждень по півтори години, що дало змогу учасникам застосовувати засвоєне під час занять у повсякденному житті.

Як підтверджує наше дослідження, активні методи і форми підготовки майбутніх фахівців не лише виступають надійним методом перетворення теоретичних знань на практичні уміння, але і одночасно актуалізують процеси самопізнання, самоаналізу, самокорекції особистості студентів. Різні точки зору і позиції дозволяють студентам опрацьовувати і оцінювати можливі варіанти своєї поведінки в тих чи інших ситуаціях, а

відтак розвивають самостійність думки.

Високий ранг мають ділові, імітаційні, рольові ігри, вирішення соціально-проблемних ситуацій, розробка і захист авторських і групових проєктів, тематичні дискусії, «круглі столи», конференції, захист есе, дайджестів, «репортажів з місця подій», аналіз індивідуальної і групової діяльності в період практики, зустрічі-діалоги з ученими, практиками, професіоналами.

Досвід використання ділових, рольових, імітаційних і інших ігор в якості одного із елементів особистісно-розвивальних технологій дає змогу виділити деякі психологічні умови їх ефективності:

- конструювання і проведення гри – творчий процес взаємодії організаторів і учасників гри;
- проблемно-тематична і цільова спрямованість;
- пріоритет діалогу, який має як заданий, так і одночасно «вільний» характер мовного обговорення проблеми;
- можливість моделювання змісту професійної діяльності сприяє адекватним умовам розвитку особистості;
- виконання учасниками гри рольових функцій: «вихід» ігрових ідей в реальну дійсність; значущість переходу від імітації, рольової дії в реальне життя відбиває результативність і успіх гри.

Успішний розвиток майбутнього фахівця здійснюється в особистісно-діяльнісному, індивідуально-творчому контексті за умови не лише інтеграції базових професійних знань, умінь і навичок, але й при здійсненні діагностики, самодіагностики, проєктування, самопроєктування особистості і діяльності майбутнього психолога. Ця умова дозволяє, використовуючи

активні методи, види і форми психологічної підготовки, розвивати адекватну самооцінку особистості студента, його самоконтроль, самореалізацію, самокорекцію, саморозвиток. Інтеграційна технологія дозволяє особистості не лише набувати професійної компетентності, особистісно-функціональної, поведінкової готовності до діяльності, але й формує її загальну культуру, що дає змогу їй проектувати і прогнозувати свій подальший професійний розвиток (Н.Р. Бітянова, 1995).

Особистісно-рефлексивна технологія сприяє встановленню ефективних взаємовідносин викладачів і студентів. Для отримання інформації про рівні особистісної і професійної рефлексії нами були використані діагностуючі методи: аналітична рефлексивна бесіда, дискусія, аналіз конкретних ситуацій, складання і корекція професійно-особистісних планів і програм та ін.

Особливість особистісно-рефлексивної технології полягає в тому, що викладач не стільки вчить, виховує, скільки актуалізує, стимулює прагнення студентів до особистісного та професійного розвитку. У реалізації цього істотне місце займає діалогічний підхід, який припускає взаємодію на суб'єкт-суб'єктній основі, на співпраці партнерів.

Особистісно-рефлексивна технологія у процесі підготовки психологів до роботи з соціально дезадаптованими означає процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів. В той же час в соціальній психології рефлексія виступає, крім того, у формі усвідомлення суб'єктом того, як інші знають і розуміють того, що «рефлексує», його особистісні риси, емоційні реакції і когнітивні уявлення. Вивчення рефлексії в другому її значенні здійснюється при комунікаціях і в спільній

діяльності: в імітаційних і організаційно-діяльнісних іграх, при проведенні психологічних тренінгів, при колективному вирішенні завдань, при взаємовідносинах в організаційних системах (К.К. Платонов, 1991; Ю.Л. Ханін, 1989 та ін.). Особливу роль відіграють дії рефлексії в розвитку самосвідомості, що протікає в процесі спілкування і взаємодії з іншими людьми [].

Дослідно-експериментальна робота базувалася на основі широкого застосування комплексу активних форм і методів навчання, а також глибокої інтеграції знань з різних галузей – педагогіки, психології та ін.

За кожним модулем планувалися заняття трьох типів:

- заняття теоретичного характеру (міні-лекції);
- практичні (лабораторні) заняття;
- тренінгові заняття.

У процесі реалізації формувальних впливів проводилися і спеціальні заняття, присвячені вирішенню простих завдань і психологічному аналізу ситуацій. Студентам пропонувалися різні ситуації взаємодії з викладачами у процесі виконання самостійних завдань, аналіз можливостей психологічних впливів на глибинні неусвідомлювані особистісні структури, які перешкоджають процесу становлення самостійності. Основна мета такої роботи – дати уявлення про шляхи і методи вирішення різного роду професійних завдань з поясненням мотивів їх вибору. Вирішувалися завдання різних типів:

- 1) завдання на взаємодію «студент-викладач»;
- 2) завдання на взаємодію «студент-студент»;
- 3) завдання на взаємодію «студент-роботодавець» та ін.;
- 4) завдання на взаємодію «група студентів одного

ЗВО – група студентів іншого ЗВО»;

5) завдання на взаємодію «група – наставник - група».

Звичайно, враховувалося і те, що студенти на початкових етапах виконання самостійної роботи потребують значної підтримки викладача у процесі виконання самостійного завдання, тому допомагати їм ставити кваліфіковані запитання, пропонувати ефективні рішення – задача викладача.

Цінність виконуваних завдань полягала у тому, що студенти задавалися метою це робити, переконувалися в необхідності вдосконалення відповідних знань, умінь і навичок.

Розробляючи механізм інтеграційної технології, ми спиралися на системно-цілісний підхід, який представляє міжпредметні зв'язки як систему, що складається з впорядкованої безлічі взаємозв'язаних компонентів.

Орієнтованість спецкурсу «Сучасні психологічні технології розвитку самостійності майбутнього фахівця», підвищує, з одного боку, концептуально-методологічний рівень студентів, а з іншого – має прикладний характер. Практична спрямованість цієї навчальної дисципліни дає змогу не лише сформувати у майбутніх психологів широкий погляд на свою професійну діяльність у цьому напрямку, але і забезпечує розвиток гуманістичного світогляду особистості.

Цінність психолого-педагогічної технології інтеграційного типу полягає в тому, що вона не лише інтегрує і здійснює міжпредметний зв'язок, поєднання теорії і практики, об'єднує різні навчальні дисципліни в єдине ціле, але і дає змогу самому суб'єкту діяльності «входити» в активний стан, брати участь в самодіагностиці, самоаналізі досягнутого, визначаючи шляхи, методи і засоби подальшої самореалізації, саморозвитку.

Цим самим досягається «злиття» інтелектуальної, емоційної і дієвої сфери особистості майбутнього фахівця. Крім того, вона сприяє «переведенню» професійно-теоретичних знань в практичну площину, допомагаючи особистості набувати професіоналізму в діяльності, розвиваючи професійно важливі якості особистості.

Висновки. Таким чином, у процесі реалізації формувальних впливів з метою розвитку самостійності майбутнього фахівця враховувалися також прояви самостійності на рівні особистісних структур:

1) самостійність мислення, що виявляється при розгляді сутності явищ (подій, процесів) і є наслідком формування переконань; з нею тісно пов'язана і самостійність у застосуванні навичок і вмінь, прийомів розумової праці, методу пізнання;

2) самостійність характеру, поведінка особистості, яка виражається в умінні виявляти вчинкову активність у відповідності зі своїми поглядами, в тому чи іншому ставленні до оточуючого;

3) самостійність у діяльності, мотиви діяльності, прояви інтересу, ініціативи, творчості;

4) організаційно-технічна самостійність.

Саме тому ми вважаємо за необхідне включення в процес розвитку самостійності майбутнього фахівця особистісно-розвивальних психолого-педагогічних технологій, практико-орієнтованих специфічних форм, що дають змогу трансформувати отримувані студентами теоретичні знання в практичні уміння на основі наступної логіки: формування мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, створення позитивної емоційної налаштованості на

спільну діяльність із ними; оволодіння методикою окремих форм роботи, що передбачає виявлення рівня психологічної готовності, установки на отримання знань і навичок; освоєння технологій роботи, уміння співвідносити і виявляти окремі технологічні ланки, адаптувати отриману інформацію в практичні дії; формування творчого ставлення до професійної діяльності, із урахуванням його мобільності, варіативної і особистісної адаптованості; розвиток навичок аналітичного мислення, аналізу результатів, прогнозування, моделювання.

Список використаних джерел

1. Безрукова В.С. Педагогика. Проективная педагогика: учебник для индустриально-педагог. техникумов и для студентов инженерно-педагогических специальностей. / В.С. Безрукова // Екатеринбург: Деловая книга, 1999. – 397 с.
2. Берулова М. Н. Принципы гуманизации образования / М.Н. Берулова // Инновации в образовании. – 2001. - №5. – С. 18–37.
3. Платонов К.К. Структура и развитие личности. // К.К. Платонов - М.: Наука, 1986. - 451 с.
4. Битянова М. Р. Психология личностного роста : практическое пособие по проведению тренинга личностного роста психологов, педагогов, социальных работников / Н. Р. Битянова. – М. : Международная педагогическая академия, 1995. – 64 с.
5. Слостёнин В.А., Мищенко А.И. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В.А. Слостёнин, А.И. Мищенко // Советская педагогика. – 1991. - №10. – С. 79-84.
6. Тюнников Ю. С. Типизация образовательных программ дополнительного профессионального образования (сценарный подход) [Текст] : монография / Ю. С. Тюнников ; М-во образования и науки РФ, ФГБОУ ВПО "Сочинский гос. ун-т". – Сочи : Стерх Групп, 2013. – 197 с.
7. Сердюк Л.З. Самотворення особистості як цілісний самодетермінований феномен / Л. З. Сердюк // [Актуальні проблеми психології](#). – 2015. – Т. 7, Вип. 38. – С. 422-431.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bezrukova V.S. Pedagogika. Proektivnaya pedagogika: uchebnik dlya industrialno-pedagog.tehnikumov i dlya studentov injenerno-pedagogicheskikh spetsialnostey. / V.S. Bezrukova // Ekaterinburg: Delovaya kniga, 1999. – 397 s.
2. Berulova M. N. Printsipy gumanizatsii obrazovaniya / M.N. Berulova // Innovatsii v obrazovanii. – 2001. - №5. – S. 18–37.
3. Platonov K.K. Struktura i razvitie lichnosti. // K.K. Platonov - M.: Nauka, 1986. - 451 s.
4. Bityanova M. R. Psihologiya lichnostnogo rosta : prakticheskoe posobie po provedeniyu treninga lichnostnogo rosta psihologov, pedagogov, sotsialnyih rabotnikov / N. R. Bityanova. – M. : Mejdunarodnaya pedagogicheskaya akademiya, 1995. – 64 s.
5. Slastënin V.A., Mischenko A.I. Professionalno-pedagogicheskaya podgotovka sovremenogo uchitelya / V.A. Slastënin, A.I. Mischenko // Sovetskaya pedagogika. – 1991. - №10. – S. 79-84.
6. Tyunnikov YU. S. Tipizatsiya obrazovatelnyih programm dopolnitelnogo professionalnogo obrazovaniya (stsennyy podhod) [Tekst] : monografiya / YU. S. Tyunnikov ; M-vo obrazovaniya i nauki RF, FGBOU VPO "Sochinskiy gos. un-t". – Sochi : Sterh Grup, 2013. – 197 s.
7. Serdyuk L.Z. Samotvorennaya osobistosti yak tsilisniy samodeterminovaniy fenomen / L. Z. Serdyuk // Aktualni problemi psihologii. – 2015. – T. 7, Vip. 38. – S. 422-431.

Pavliuk, M.M. Experience in development of technologies helping students' independence formation. The article describes our experience in development of technologies supporting a future specialists' independence. In particular, the article discusses application of personality-developing and subjective-oriented psychological and pedagogical technologies for formation an autonomous, independent, self-governed behaviour of students.

The technology developing future specialists' independence is offered, which enables future psychologists to participate actively in their professional development by setting the goal to achieve "acme" - a peak, noon of professionalism. Integrative technologies have been used in order to combine different separate sections of studied topics to a complex,

purposeful, organizational and substantive basis of future specialists' independence development.

The conclusion has been made that successful development of specialists-psychologists takes place within a personal, active, individual and creative context, not only providing acquisition of basic professional knowledge, skills and abilities, but also supporting diagnostics, self-diagnosis, design, self-design of a future specialist's personality. Usage of active methods, types and forms of psychological training under the described condition helps to develop an adequate self-assessment of a student's personality, his/her internal motivation, self-control, self-realization, self-correction, self-development.

The article emphasizes that the integrative technology not only helps an individual to acquire professional competence, personality-functional, behavioural readiness for work, but also allows him/her to design and predict his/her further professional self-development.

Key words: *an individual's independence, technologies of personal development, experience, self-awareness, freedom, initiative.*

Відомості про автора

Павлюк Марія Михайлівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології МАУП, м. Київ, Україна

Pavliuk, Mariia Mykhaylivna, Ph.D of Psychology, Associate Professor, of the Department Psychology, Interregional Academy of Personnel Management (IAPM), Kyiv, Ukraine

Email: Psycholprof@gmail.com

УДК 316.483

Павлюк М.М.

Архипенко Н.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТІВ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

Павлюк М.М., Архипенко Н.М. Особливості подружніх конфліктів та їх наслідки. У статті описано загальні тенденції